

М. О. Фант

*Житомирський державний університет імені Івана Франка
Науковий керівник: канд. філол. наук, доцент С. Ф. Соколовська*

Граматичні особливості мови в гендерному аспекті

За останні десятиліття в лінгвістиці інтенсивно розвиваються нові напрями дослідження, які базуються на антропоцентричному підході до вивчення мовних явищ. Особливе місце в таких лінгвістичних напрямках займають гендерні дослідження. Базовим поняттям гендерних досліджень є гендер. За В. А. Масловою гендер – це великий комплекс соціальних і психологічних процесів, а також культурних установок, які продукуються суспільством та впливають на поведінку національної мовної особистості [1: 124].

Культура та, відповідно, мова пронизані гендерними відношеннями, а гендер як соціокультурна надбудова над біологічною реальністю соціостатевих стосунків відображає внутрішнє суперечливе і одночасно динамічне співвідношення чоловічого та жіночого субстратів [2: 22].

Вперше гендерні дослідження мовленнєвої поведінки на матеріалі європейських мов були проведені на початку ХХ ст. Розбіжності в мовленнєвій поведінці пояснювалися історичними причинами. О. Єсперсен прийшов до висновку, що жінки та чоловіки роблять різний внесок в розвиток мови: мова жінок більш традиційна та консервативна, чоловіки, навпаки, часто піддаються прагненню висловлюватися оригінально [4: 231].

Дослідженнями гендерного аспекту в німецькій мові займалися російські вчені А. В. Кіріліна, А. А. Денісова, що висвітлили зокрема питання феміністського руху в лінгвістиці німецької мови; німецькі вчені Л. Пуш, Д. Танен, С. Трьомель-Пльоц, М. Хелінгер, що досліджували статус мови жінок, та інші.

Граматичні особливості мови в гендерному аспекті є, на нашу думку, найменш висвітленим питанням у гендерних дослідженнях. Тому ми звернули особливу увагу на цю невід'ємну складову комунікації – граматичну будову висловлювань.

Досліджуючи частотність вживання простих та складних речень, було опрацьовано по 400 речень, які були вжиті

репортерами-чоловіками та репортерами-жінками в журналі "Der Spiegel". Дані занесені в таблицю №1:

Табл. №1

Стать \ Тип речення	Чоловіки	Жінки
Просте речення	127	224
Складне речення	273	176

Як бачимо за даними таблиці, чоловіки надають перевагу вживанню складних речень, в той час, як жінки більше вживають прості речення. Чоловіки в мовленні дбають головним чином про максимально точне висвітлення фактів, тому вони обирають складніші мовленнєві конструкції (в даному випадку складні речення). Жінки ж, навпаки, акцентують увагу на якомога яснішому викладі своїх думок, тому послуговуються частіше простими реченнями. Чоловіки завжди намагаються дати найбільш точну відповідь, тому вони спочатку формулюють свої відповіді про себе, а потім промовляють їх. Це спричинює структурну складність їхніх речень. Водночас жінка лише в процесі мовлення розуміє, що точно вона хоче сказати. Вираження думок у вільних асоціаціях характерне для інтуїтивного мислення. Тому жінки висловлюються простішими конструкціями.

В наступному досліді визначалися типи складних речень. Дані занесені в Таблицю №2.

Табл. №2

Стать \ Тип	Складносурядне	Складнопідрядне				
		Підметове Subjektsatz	Присудкове Prädikativsatz	Додаткове Objektsatz	Обставинне Adverbialsatz	Означальне Attributsatz
Чоловіки	45	63	21	78	94	99
Жінки	86	43	25	54	37	155

Неважко помітити, що чоловіки майже удвічі менше за жінок вживають складні речення з сурядним зв'язком. У процентному співвідношенні це буде виглядати як 32:68. Відповідно чоловіки використовують набагато частіше підрядні речення. Причини для цього слід шукати в тому, що, складні речення з сурядним зв'язком є легшими для сприйняття, а жінка у розмові намагається говорити просто і зрозуміло, посилаючи цим

метаповідомлення про підтримку. Чоловік же навпаки в мовленні навмисне дає важкі пояснення, посилаючи при цьому метаповідомлення про зверхність. Даний тезис можна пояснити також історично. В об'єктивному світі природа та людина перебували у фазі співробітництва. Після цього людина почала поступово підкорювати природу і врешті-решт зайняла зверхню позицію щодо природи. Ось чому в германській та давньонімецькій мовах були майже відсутні складнопідрядні речення [3: 14-15].

Можна помітити з таблиці, що різниця у частоті використання підрядних підметових, присудкових та додаткових є незначною. Проте чоловіки вживають підрядні обставинні речення майже в два з половиною рази частіше ніж жінки, а жінки майже у два рази частіше вживають означальні речення.

Отже, нами було встановлено, що чоловіки використовують в мовленні складні речення частіше ніж жінки, а серед складних речень у чоловіків переважають речення з підрядним зв'язком. Це пояснюється історичними, культурними та психологічними чинниками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Маслова В. А. Лингвокультурология: Учебное пособие для студентов высш. учебн. заведений. – М.: Издательский центр Академия, 2001. – 208 с.

2. Ожгихина Е. С. Концептуальный анализ рекламного текста с позиции гендера: Дис ... канд. филол. наук : 10.02.04. – Уфа: РГБ, 2006. – 192 с.

3. Прищепа В. Є., Прищепа В. П. Аналітичний синтаксис. Практична граматики сучасної німецької мови: Навчально-методичний посібник для студентів факультетів іноземних мов. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2006. – 116 с.

4. Jespersen O. The Woman // The Feminist Critique of Language. Ed. by D. Cameron. – London, 1998. – P. 225 – 241 с.